

Verkenning Regiodeal Waterwegregio (versie GS 9 november 2021)

1. Opdracht Verkenning

Op 10 november 2020 stelden GS van Zuid-Holland een bestuurlijke opdracht vast gericht op het uitvoeren van een Verkenning naar de haalbaarheid van een Regiodeal voor de Waterwegregio. In lijn hiermee gaven ook de Waterweggemeenten (Maassluis, Vlaardingen en Schiedam) opdracht aan de Riverboard deze Verkenning uit te voeren. Nadat het concept door de Riverboard is opgeleverd, is afgesproken dat de verkenning onder verantwoordelijkheid van de provincie wordt afgerond.

Deze Verkenning bevat de uitkomsten van overleg met vertegenwoordigers van de ministeries van BZK en EZ, de MRDH en de provincie. Ook zijn gesprekken gevoerd met de landelijke Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële verhoudingen, het Nationaal Programma Rotterdam Zuid, de Erasmus Universiteit Rotterdam, bureau Birch en innovatiemakelaars van de Topsector water. Ook is er veelvuldig overleg gevoerd met ambtenaren en bestuurders van de Waterweggemeenten en de voorzitter en directeur van de Riverboard. Zo vond op 4 december 2020, 18 februari 2021 en 27 mei 2021 bestuurlijk overleg plaats van toenmalig gedeputeerde Vermeulen met de wethouders EZ van de Waterweggemeenten. Op 7 april en 1 september 2021 was er bestuurlijk overleg van de wethouders EZ met de voorzitter en directeur van de Riverboard. Op 27 mei 2021 is de uitkomst van deze Verkenning door de betrokken bestuurders aanvaard.

2. Analyse Platform 31

Om een goed beeld te krijgen van de bedreigingen, kansen en uitdagingen vroegen de gemeenten aan Platform 31 een analyse van de Waterwegregio te maken. Op 13 januari 2021 presenteerde Platform 31 de uitkomsten aan de bestuurders van de gemeenten en gedeputeerde Vermeulen.

Kansen en bedreigingen

De Waterweggemeenten lopen als intermediaire zone in de nabijheid van de grote steden Rotterdam en Den Haag het gevaar geconfronteerd te worden met agglomeratienadelen. De nabijheid van grote steden, de goede verbindingen met de (grote)stad, de goedkopere woningen in vergelijking met de (grote) stad, de lage grondprijzen en leegstand trekken minder sterke inwoners en bedrijven aan. De ligging én goed beleid maken het echter óók mogelijk om de agglomeratievoordelen groter te laten zijn dan de (potentiële) agglomeratienadelen. Literatuurstudie onderstreept dat goede regionale samenwerking, afstemming en coördinatie grote winst kan opleveren. Kansen worden niet benut omdat economische sectoren nog onvoldoende met elkaar in contact staan en de regio bestuurlijk nog onvoldoende samenwerkt. Er zijn kansen als ondernemers, overheden, onderwijs- en maatschappelijke instellingen elkaar vinden door vanuit een gedeelde visie op te trekken.

Toekomstscenario's

Voor het gebied van de Waterwegregio zijn er (grofweg) twee toekomstscenario's:

1. Negatief: bij ongewijzigd beleid zet de huidige negatieve tendens zich door.

De voortgaande ontwikkeling van de grotere steden heeft als bijkomstigheid dat de negatieve effecten terecht komen in de intermediaire gebieden zoals de Waterwegregio. De economische groei en de leefbaarheid komen verder onder druk te staan;

2. Positief: we maken gebruik van elkaar en de ligging van de regio ('borrowed size')

De Waterweggemeenten ontwikkelen zich positief omdat ze agglomeratievoordelen genieten van elkaar en de grotere steden. Dit veronderstelt een slimme aanpak om de negatieve gevolgen te verminderen en een gezamenlijke strategie om potentiële positieve effecten te versterken. Daarbij worden de unieke kwaliteiten van de desbetreffende gemeenten optimaal benut.

In bijlage 1 volgt een samenvatting van de analyse die integraal onderdeel is van deze Verkenning.

3. Aanbod provincie Zuid-Holland

Gedeputeerde Staten hebben oog voor de problematiek van de Waterwegregio. De analyse van Platform 31 bevestigt de urgentie in de regio. Gemeenten die liggen in een intermediaire zone tussen stedelijk en landelijk gebied ondervinden agglomeratie-effecten van de grote stad die nu vooral sociaal, economisch en maatschappelijk nadelig werken. Deze ligging en bereikbaarheid kan ook agglomeratievoordelen opleveren, mits daar de juiste gezamenlijke strategie op gevoerd wordt: een samenwerking met elkaar, Rotterdam en MRDH waarbij we complementair aan elkaar werken rondom thema's.

Eén gezicht naar buiten

De maatschappelijke urgentie vraagt om een stevig geluid dat wordt gehoord. Daartoe is het noodzakelijk dat partijen met elkaar de schouders eronder zetten. Om meer kans te maken op het binnenhalen van middelen voor noodzakelijke investeringen zullen de Waterweggemeenten met één gezicht naar buiten moeten treden. Elders hebben we gezien dat het enorm helpt als publieke en private partijen meer samen optrekken en één klinkend verhaal kunnen uitdragen. Dat betekent nadrukkelijk niet een keurslijf en het opgeven van de lokale autonomie, maar wel het profiteren van extra schaalgrootte en elkaars kennis en netwerken. Een regiodeal is meer dan een samenraapsel van verschillende goedbedoelde projecten. Dat is een belangrijke les geweest bij de evaluatie van de regiodeals.

Steun proces Regiodeal

De provincie wil de Waterweggemeenten ondersteunen op het gebied van netwerken en expertise. Voorwaarde is dat de gemeenten op basis van een gezamenlijke regionale agenda voor de Waterwegregio de onderlinge samenwerking op thema's willen versterken en/of intensiveren. Als er voldoende bestuurlijke wil en draagvlak is om samen te werken aan een Regiodeal voor de Waterwegregio, is de provincie ook bereid om een daarop gerichte aanvraag met procesgeld te ondersteunen. Hierbij kan gedacht worden aan (subsidie)aanvragen op provinciaal, nationaal of Europees niveau. Naast de provincie is ook de MRDH bereid dit proces (financieel) te ondersteunen.

4. Resultaat Verkenning

Huidige samenwerking Waterwegregio

De huidige publieke en participatieve samenwerkingsverbanden en netwerken in de Waterwegregio zijn in kaart gebracht. De Waterweggemeenten werken nu samen:

- Op het sociaal domein in Stroomopwaarts (participatiewet), de WMO en in de Jeugdzorg;
- In de Hoekse Lijn Alliantie met Rotterdam (Hoek van Holland) en de provincie vanuit een verstedelijkingsopgave in de gebieden rond de metrohaltes (wonen, werken en landschap);
- Op het terrein van mobiliteit en bereikbaarheid. Denk aan de Blankenburgverbinding en het uit deze samenwerking ontstane platform Lokale Economie Maatschappij (LEM);
- Met de Riverboard in een quadruple helix samenwerking in de Waterwegregio met vertegenwoordigers bedrijfsleven, overheid, onderwijs en maatschappelijke instellingen;
- Rond kansen voor innovatie in de Maritieme maakindustrie (Schiedistrict en Rotterdam Makers District). Schiedam en Vlaarding en in samenwerking met Rotterdam en de EBZ;

Beeld externe partners

Vertegenwoordigers van Rijk, provincie, gemeente Rotterdam, Economic Board Zuid-Holland, MRDH en bedrijven zijn enthousiast over een meer intensieve samenwerking van publieke en private partijen in de Waterwegregio. Er is nog veel winst te behalen door de bestaande samenwerkingen te versterken en beter gebruik te maken van elkaars krachten en kwaliteiten. Door gedeputeerde Vermeulen is herhaaldelijk gepleit voor het opstellen van een gedeelde regionale (actie)agenda op het terrein van economie, ruimtelijke ordening, woningbouw (Hoekse Lijn Alliantie) en mobiliteit.

De MRDH is net als de provincie bereid om een proces gericht op het aangaan van een Regiodeal (financieel) te ondersteunen. De Erasmus Universiteit Rotterdam wil een post-doc inbrengen en een langjarige samenwerking aangaan op het gebied van regiostrategie, visie en implementatie.

Opstelling Waterweggemeenten

Uit de gesprekken die we hebben gevoerd is het volgende beeld naar voren gekomen:

- Het rapport van Platform 31 is wisselend ontvangen:
 - Vlaardingen is enthousiast;
 - Schiedam heeft met de aansluiting bij de Rotterdamse dynamiek en de initiatieven rond de "Oude Lijn" haar belangrijkste ontwikkeloptie;
 - Maassluis oriënteert zich ook op de samenwerking met Midden-Delfland en het Westland. Daarbij ziet men de vrijetijdseconomie (VTE) als een belangrijke branche om in te investeren;
- De Waterweggemeenten zien het belang van een goede onderlinge samenwerking en willen de huidige samenwerking graag voortzetten. De Hoekse Lijn Alliantie wordt genoemd als belangrijke samenwerking om de ambitie van 11.000 extra woningen te realiseren. Het huidige netwerk van de Riverboard functioneert prima (o.a. rond 'Leven Lang Ontwikkelen');
- De Waterweggemeenten zijn niet overtuigd van de meerwaarde van intensivering van de samenwerking;
- Door intensivering van de samenwerking in de waterwegregio zou de waardevolle samenwerking met andere (buur)gemeenten onder druk kunnen komen te staan;
- Men denkt dat de bestuurlijke drukte groter zou kunnen worden;
- Belangrijke uitgangspunten voor samenwerking zijn complementariteit en effectiviteit.

Het voorgaande leidt ertoe dat de bestuurders van de Waterweggemeenten nu geen regionale agenda voor de Waterwegregio willen opstellen. Wel willen ze graag met elkaar en met de Riverboard aan de slag rond het thema 'Leven Lang Ontwikkelen' (zie hierna).

Thema 'Leven Lang Ontwikkelen'

Een thema waarbij de Waterweggemeenten de bestuurlijke wil en energie hebben om de samenwerking met elkaar en met de Riverboard te intensiveren is Leven Lang Ontwikkelen (LLO). In het overleg van de wethouders EZ met de voorzitter en directeur van de Riverboard is gesproken over een netwerk dat door de deelnemers naar keuze kan worden gebruikt (soort cafetariamodel). De gemeenten zijn in zo'n netwerk niet de drijvende kracht. Op dit moment is er nog geen gezamenlijk beeld van de invulling van LLO. Afgesproken is dat concrete voorstellen voor het vervolgtraject worden uitgewerkt met de wethouders Onderwijs.

Positie Riverboard

De Riverboard vervult als platform een belangrijke verbindende rol in de Waterwegregio (quadruple helix samenwerking). De initiatiefnemers en bij dit platform betrokken ondernemers willen graag de band met de Waterweggemeenten zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau versterken. Het door de gemeenten gekozen hoofdthema LLO biedt mooie aanknopingspunten. Het is belangrijk aan te sluiten bij het traject dat ingang is gezet door de kopgroep LLO onder leiding van Agnes van Ardenne.

5. Conclusie

Afgaande op de analyse van Platform 31 en de uitkomst van de gevoerde gesprekken, zijn er goede mogelijkheden om te komen tot een betere en meer effectieve samenwerking in de Waterwegregio. Dit wordt gedeeld door de externe partners van de gemeenten. Er valt veel te winnen als gemeenten en provincie in nauwe samspraak met partners in de regio (triple of quadruple helix) één krachtig verhaal voor de Waterwegregio maken. Het verhaal van elke gemeente verdient een plek in het gezamenlijke verhaal. Zo laat je aan anderen zien dat je als overheden weet waar je voor staat en wat

je koers richting de toekomst is. Dat je geloofwaardig bent en effectief en presterend kunt zijn. Om met één gezicht naar buiten te treden is het van belang om een gedeelde regionale (actie)agenda voor de Waterwegregio op te stellen op het vlak van economie, ruimtelijke ordening, woningbouw (Hoekse Lijn), mobiliteit en relaties met de omgeving. Intensivering van de samenwerking borgt ook een betere landing van de woningbouwambities in de Hoekse Lijn Alliantie.

Hier tegenover staat de scepsis bij de gemeenten over intensivering van de samenwerking. Bij de Waterweggemeenten constateren we nu onvoldoende bestuurlijke wil en energie om een proces gericht op een Regiodeal voor de Waterwegregio te starten. De gemeenten willen de huidige goed lopende samenwerking continueren. Ook is er de bestuurlijke wil en ambitie om de samenwerking met elkaar en met de Riverboard rond het thema Leven Lang Ontwikkelen te concretiseren. Vanuit lokaal bestuurlijk perspectief is het ook verstandig om kritisch te zijn op samenwerking. Als de meerwaarde niet overtuigend kan worden uitgelegd, zal samenwerking niet succesvol zijn en leidt het slechts tot extra bestuurlijke drukte. Samenwerking kan ook leiden tot verlies van lokale autonomie en uitholling van de positie van het lokale bestuur. Deels ingegeven door de angst om te verliezen van wat men nu verwacht en anderszins weinig geloof in de kracht van verandering.

We constateren dat de twee visies over samenwerken in de Waterwegregio op dit moment niet matchen. Dit geeft een onbehaaglijk gevoel en roept de vraag op of er een alternatief te bedenken is dat tegemoet komt aan beide verwachtingen. Het is zaak om daarover met elkaar in gesprek te gaan.

6. Advies

Met inachtneming van de geschetste conclusies adviseren we om keuzes te maken voor de inrichting van de toekomstige samenwerking, waarbij de inhoud leidend is. Een gesprek over intensivering van de samenwerking en eventueel over de governance is – zeker op dit moment - niet opportuun.

Geadviseerd wordt om:

- a. De huidige goed lopende (regionale) samenwerkingen te continueren (actie: allen);
- b. Vanuit de inhoud met provincie en gemeente Rotterdam de inrichting van de samenwerking voor de Hoekse Lijn Alliantie vorm te geven (actie provincie en vier gemeenten);
- c. Afspraken te maken over de ambities en uitwerking van het thema 'Leven Lang Ontwikkelen' en met de Riverboard op korte termijn inhoud te geven (actie gemeenten en Riverboard);
- d. Een gesprek te voeren over de rol en positie van de Riverboard als erkend gesprekspartner, deelname van overheden, adviesfunctie, taken toebedelen (actie gemeenten en Riverboard);
- e. Een gesprek te voeren met externe partners over kansen en hun verwachtingen rond concrete samenwerking met deze partners (actie gemeenten);
- f. Als gemeenten het gesprek te voeren over wat je van elkaar nodig hebt en wat je te bieden hebt (actie gemeenten);
- g. Gezamenlijk na te denken over een wervend en inspirerend gemeenschappelijk verhaal van de Waterwegregio (actie gemeenten);
- h. Samen de vraag te beantwoorden of de regio – als dat t.z.t. mogelijk is – zou willen gaan voor een aanvraag Regiodeal voor de Waterwegregio (actie gemeenten);
- i. Te overwegen hoe de gemeenteraden worden betrokken, mede met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022.

Dit advies is tijdens het bestuurlijk overleg van 27 mei 2021 besproken en (op hoofdlijnen) aanvaard. Op 1 september 2021 vond op bestuurlijk niveau een gesprek plaats van de gemeenten met de voorzitter en directeur van de Riverboard, waarmee invulling is gegeven aan het advies onder c en d.

Bijlage: samenvatting analyse Platform 31 met kansen en bedreigingen voor de Waterwegregio